

www.dereta.rs

MALA FILOZOFSKA BIBLIOTEKA

Marko Aurelije

Samom sebi

Prevod sa grčkog

Albin Vilhar

Predgovor

Miloš N. Đurić

Beograd

2014

DERETA

Naslov originala:
Εἰς ἑαυτόν

© Ovog izdanja *DERETA doo*

PREDGOVOR

Stoička škola i Marko Aurelije

I. Glavni predstavnici stoičke škole

U istoriji stoičke škole, koja je izgradila najznamenitiji sistem helenističkog vremena, razlikuju se tri perioda: stariji period (od god. 300. do 130. s. e.), srednji ili, bolje, helensko-rimski (od god. 130. do 50. s. e.) i pozni (od god. 50. s. e. do u III vek n. e.).

a) Stariji period

Stoičku školu osnovao je Zenon iz Kitije na Kipru. Posle dugog naučnog pripremanja i ugledajući se na Epikura, on se god. 301. sam pojavio kao učitelj filozofije i otvorio svoju školu, a kao mesto svojih predavanja odabrao je na atinskom trgu Islikani trem (Στοὰ ποικίλη) koji se tako zvao po tome što je bio ukrašen Polignotovim freskama, koje su slavile junačka dela Atinjana (D. L. VII 5).

Kao Zenonovi učenici isticali su se Ariston, Miltijadov sin iz Hija, koji je zbog svoje izvanredne besedničke obdarenosti imao nadimak Sirena, zatim Persej iz Kitije, Zenonov zemljak, Heril iz Kartagine, mnogostrano obdareni Dionisije iz Herakleje

na Pontu, s nadimkom Metatemen, jer je docnije prišao kirenskoj ili Epikurovoj školi, Arat iz Sola, pesnik *Nebeskih pojava*, a naročito Kleant iz Asa u Troadi.

Kleantovi učenici bili su Sfer iz Bospora, a naročito Hrisip iz Sola, koji je svojom sistematizatorskom sposobnošću i revnosnom i svestranom obradom celokupnog materijala izgradio pravi sistem ortodoksnog stoičkog učenja i tako postao drugi, tj. definitivni osnivač škole.

Za svoga naslednika Hrisip je odredio svoga užeg zemljaka Zenona iz Tarsa. Ovoga je nasledio Diogen iz Seleukije na Tigridu, koji je već slušao Hrisipa i god. 155. zajedno sa akademikom Karneadom i peripatetičarem Kritolajem, bio treći član poslanstva koje su Atinjani poslali u Rim.

Diogenovi učenici bili su Antipatar iz Tarsa, njegov naslednik u sholarhatu, uz kojega se često spominje njegov zemljak Arhedem, osnivač stoičke filijale u Babilonu, zatim veoma samostalni i mnogostrani Boet iz Sidona, Apolodor iz Seleukije, znameniti gramatičar Apolodor iz Atine, pisac *Hronike*, i Gaj Blosije iz Kume, koga Plutarh u *Životu T. Grakha* prikazuje kao slobodoumna čoveka: on je bio duhovni začetnik agrarnih reformi Tiberija Sempronija Grakha.¹

¹ Videti: Veljko Gortan, *Filosof Blosije i Tiberije Grakho*, Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Zagrebu, knj. I (1951) 423–432.

Od spisa starih stoičara sačuvani su samo odlomci. Oni se nalaze sabrani u zborniku *Stoicorum veterum fragmenta* collegit Joannes ab Arnim. Vol. I: *Zeno et Zenonis discipuli*, Lips. 1905; vol. II: *Chrysippi fragmenta logica et physica*, Lips. 1903; vol. III: *Chrysippi fragmenta moralia. Fragmenta succesorum Chrysippi*, Lips. 1903; vol. IV: *Indices conscripsit* M. Adler Lips. 1924.

b) Helensko-rimski period

1. Panetije

Od Antipatrovih učenika najznamenitiji bio je Panetije, rođen između 185. i 180, a umro u početku I veka s. e. On je Antipatra i nasledio kao sholarh (*Ind. Herc. col. 53*) i njime počinje nov razvitak i srednji period stoičke škole. Bio je iz Linda na ostrvu Rodu, koji je svojim geografskim položajem i pre-galaštvom svoga stanovništva postao najznamenitije trgovačko mesto u Egeidi i okolnim oblastima, i gde se staro helenstvo dorske krvi i dorskog duha najčistije očuvalo. U političkom pogledu Rod se odlikovao uzornom umerenom demokratijom (*Cic. De rep. III 48*), svojom eunomijom i socijalnim duhom posedničkih klasa (*Strab. XIV 652–653*), koje su svojom političkom dalekovidnošću umele da ostrvu sačuvaju stvarnu samostalnost i da mu pribave značaj političkog činioca koji je od rimskog senata uziman u

račun. Najstariji sin Nikagore, sveštenika dorske Atene, Panetije pripadaše uglednoj porodici, koja se odlikovala u borbi i odnosila pobjede u sportu (Strab. XIV 655).

Posle Antipatra, on je u Pergamu slušao Krateta iz Mala, kome su ga mogle dovesti njegove estetičke i književne naklonosti, a zatim, kad je došao u Atinu, Diogena, i ostao stoičkoj školi veran i posle njegove smrti, za sholarhata Antipatrova. Osim spisa stoičke škole, on je poznao spise i drugih filozofijskih škola, tako da je Kikeron mogao o njemu kazati: „Semper habuit in ore Platonem, Aristotelem, Xenocraten, Theophrastum, Dicaearchum, ut ipsius scripta declarant“ (*De fin.* IV 28, 79).

Za njegov život bili su presudni njegov dolazak u Rim i poznanstvo s mnogim uticajnim Rimljanima, a naročito s Gajem Lelijem i njegovim prisnim prijateljem Publijem Kornelijem Skipionom Afrikancem Mlađim, s kojim je možda već god. 146. bio u Glavnom stanu pred Kartaginom. Kad je Skipion, god. 146, po naređenju vlade, preduzeo veliki put na Istok da u samim mestima prouči političke prilike, pozvao je Panetija da kao njegov pratilac učestvuje u tome putovanju. Put je trajao više od godinu dana, i oni su obišli Egipat, Siriju, Pergam, Heladu i Rod. Između god. 142. i 140. saobraćao je Panetije u Skipionovoj kući s istoričarem Polibijem, koji nije bio filozof, ali se njegova originalnost sastojala u tome što je shvatio da je rimska vlast nad svetom bila istorijska nužnost, razabrao duboke uzroke toga

golemoga događaja i proračunao mu posledice. Panetijev boravak u Rimu značajan je naročito zbog toga što su on i Gaj Blosije, njegov saučesnik, stoičku filozofiju presađivali na rimsko zemljište, gde je ona izvršila velik uticaj,² ali je još važnije bilo to što je on u Rimu u najvećoj meri proširio svoje vidike i što je imao prilike da u skipionskoj atmosferi uoči metode i snage koje su određivale sudbinu Rima, a time i sveta. Za Helene i Rimljane Skipion i Panetije bili su uzoran primer prijateljstva između državnika i predstavnika nauke. Kao filozof on je uživao veliki ugled kod rimske aristokratije, i Kikeron, na primer, zove ga vel princeps eius, sc. Stoicae disciplinae (*De div.* I 3, 6, *Acad.* II 33, 107) i gravissimus Stoicorum (*De off.* II 14, 5). Poslednjih godina svoga života boravio je delom u Rimu, delom u Atini, ali se naposletku nastanio u Atini, gde je Antipatra pomagao u nastavi, a kad se ovaj zbog starosti postepeno povlačio i ostajao kod kuće, isprva ga je zamenjivao, i naposletku, kad je Antipatar umro, postao upravnik škole. Pravi Helen, stoičar iz Linda izvršio je pohelenjivanje Stoe, tj. uneo u nju nov duh i otvorio u njoj nov razvitak.

² Videti: Svet. Nikolajević, *O stoicizmu u rimskoj državi*, Otadžbina IV (1888), 236-268; E. Vernon Arnold, *Roman Stoicism*, Cambridge 1911; L. Meylan, *Panétius et la pénétration du stoicisme à Rome au dernier siècle de la République*, Rev. de Théol. et de Philos. 1929. 172-201; J. Kaerst, *Scipio Aemilianus, die Stoa und der Prinzipat*, Neue Jahrb. für Wiss. und Jugendsb. 1929, 653-675; Ch. N. Smiley, *Stoicism and its Influence on Roman Life and Thought*, Class. Journ. 29 (1934), 645-657; Pietro de Francisci, *Lo spirito della civiltà Romana*, 1940, nem. prevod 1941, 178-194.

S A D R Ź A J

Miloš N. Đurić, STOIČKA ŠKOLA I MARKO AURELIJE . . .	5
I. Glavni predstavnici stoičke škole . . .	7
a) Stariji period	7
b) Helensko-rimski period	9
1. <i>Panetije</i>	9
2. <i>Posidonije</i>	12
3. <i>Stoičari u Tarsu</i>	15
c) Pozni period	17
1. <i>L. Anej Seneka</i>	17
2. <i>Epiktet</i>	21
II. Marko Aurelije	23
1. <i>Život</i>	23
2. <i>Učenje</i>	28

SAMOM SEBI

Prva knjiga	39
Druga knjiga	53
Tpeća knjiga	61
Četvrta knjiga	72
Peta knjiga	89
Šesta knjiga	104
Sedma knjiga	121
Osma knjiga	138
Deveta knjiga	155
Deseta knjiga	170
Jedanaesta knjiga	185
Dvanaesta knjiga	199

Marko Aurelije
SAMOM SEBI

Prevod sa grčkog
Albin Vilhar

Za izdavača
Dijana Dereta

Glavni urednik
Aleksandar Šurbatović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Korektura
Vladimir Janković

Treće *DERETINO* izdanje

ISBN 978-86-7346-

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2014.

Izdavač / Štampa / Plasman

DERETA doo

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

w w w . d e r e t a . r s

Knjižare DERETA

Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 30 33 503, 26 27 934
Banovo brdo, Dostojevskog 7, tel.: 011/ 30 58 707, 35 56 445

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

14 Марко Аурелије
17.03(37)

МАРКО, Аурелије Антонин, 121-180

Samom sebi / Marko Aurelije; prevod sa grčkog Albin Vilhar;
predgovor Miloš N. Đurić. – 3. Deretino izd. – Beograd: Dereta,
2014 (Beograd: Dereta). – 209 str.; 17 cm. – (Mala filozofska
biblioteka/Dereta)

Prevod dela: Eis eaytón / Marcus Aurelius Antoninus. - Tiraž
1.000. - Stoička škola i Marko Aurelije: str. 7-36. - Napomene i bib-
liografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7346-942-3

a) Марко Аурелије Антонин (121-180) b) Стоицизам
COBISS.SR-ID 206301708